

Terytorializujc morze

O performatywnoci wadzy i roli kartografii w rejonie Morza Poudniowochiskiego

Roszeko, Edyta

Published in:
Lud

Publication date:
2015

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Roszeko, E. (2015). Terytorializujc morze: O performatywnoci wadzy i roli kartografii w rejonie Morza Poudniowochiskiego. *Lud*, 99, 65-90. [3].

EDYTA ROSZKO

School of Government and International Affairs

Durham University

Wielka Brytania

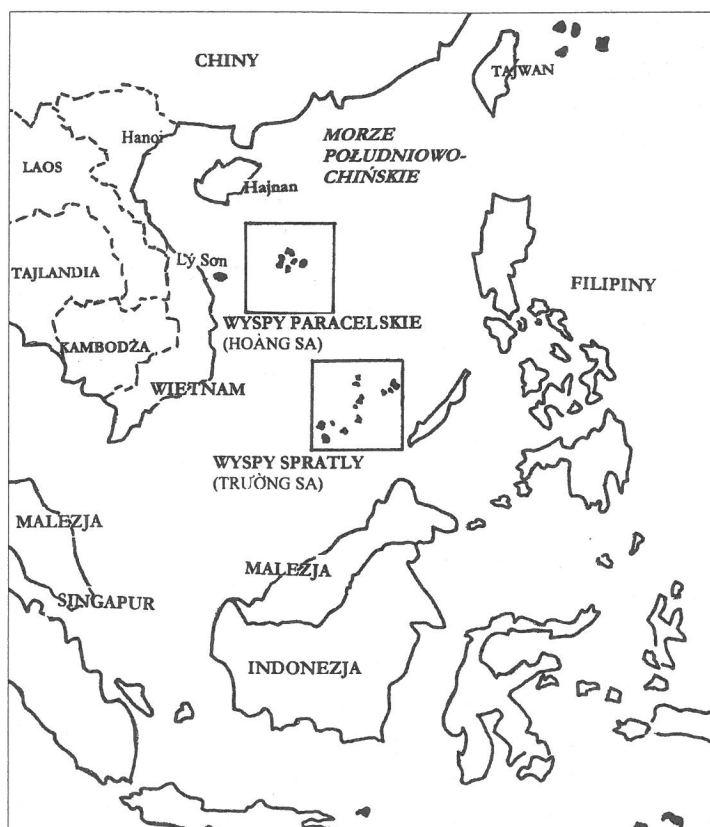
TERYTORYALIZUJĄC MORZE. O PERFORMATYWNOŚCI WŁADZY I ROLI KARTOGRAFII W REJONIE MORZA POŁUDNIOWOCHIŃSKIEGO¹

Wprowadzenie

W dniu 3 maja 2014 roku osiemdziesiąt chińskich statków wypłynęło na Morze Południowochińskie, aby czuwać nad bezpieczeństwem instalacji platformy wiertniczej na wodach położonych niecałe 120 mil morskich (ok. 222 km) od wybrzeża Wietnamu. Te poczynania Chin Wietnam odczytał jako naruszenie jego wyłącznej strefy ekonomicznej i suwerenności terytorialnej oraz pogwałcenie prawa międzynarodowego². Akcja Chin nie tylko spotkała się z ostrą międzynarodową krytyką, ze strony Stanów Zjednoczonych i państw Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), ale także rozpałała gorące nastroje nacjonalistyczne wśród emigracji wietnamskiej – zarówno w Europie, jak i na świecie. W kilku europejskich i azjatyckich stolicach tłumy Wietnamczyków zebrały się przed ambasadami chińskimi, głośnie domagając się usunięcia nielegalnej – w ich opinii – platformy wiertniczej z wód terytorialnych Wietnamu. Najsilniejsza jednak fala protestów przetoczyła się w samym Wietnamie. Setki osób wyszły na ulice miast, aby publicznie wyrazić swoje oburzenie wobec coraz bardziej asertywnej postawy Państwa Środka. Nastroje antychińskie sięgnęły zenitu, kiedy 67-letnia mieszkanka miasta Ho Chi Min podpaliła się publicznie na znak protestu przeciwko naruszeniu wód terytorialnych Wietnamu.

¹ Niniejszy tekst jest poszerzoną i zredagowaną wersją artykułu *Maritime Territorialization as Performance of Sovereignty and Nationhood in the South China Sea*, „Nations and Nationalism” 21: 2, 2015, s. 230-249 (prawa autorskie: ASEN/John Wiley & Sons Ltd 2015). Prace prowadzące do niniejszych wyników uzyskały finansowanie ze środków siódmego programu ramowego Wspólnoty Europejskiej (FP7/2007-2013) na podstawie umowy w sprawie przyznania grantu nr PIEF-GA-2012-326795. Autorka pragnie wyrazić podziękowania za uwagi i sugestie dwóm anonimowym Recenzentom.

² <http://www.thanhniennews.com/politics/china-dispatches-military-jets-to-guard-oil-rig-in-vietnamese-waters-26186.html> (26.12.2014).

Wyspy Paracelskie i Spratly.

Przytoczone powyżej przykłady pokazują, jak konkurencyjne roszczenia terytorialne Chin i Wietnamu w rejonie Morza Południowochińskiego rozpalały nacjonalistyczne nastroje i obracają ten obszar w pole bitwy o suwerenność państwową. Morze Południowochińskie lub Morze Wschodnie (*Biên Đông*), jak brzmi jego nazwa w języku wietnamskim, jego surowce naturalne – głównie ropa i gaz – oraz prawo do zwierzchności terytorialnej i wyłączności na działalność ekonomiczną są nie tylko przedmiotem zacieklej rywalizacji między Wietnamem, Chinami czy ASEAN, ale angażują także Indie i Stany Zjednoczone. Jednak w tym międzynarodowym konflikcie Chiny – ogłaszające suwerenność, a także wyłączne prawo do eksploatacji surowców naturalnych w rejonie Morza Południowochińskiego – są dominującą siłą, a Wietnam jest ich głównym oponentem. Mimo że, zgodnie z prawem międzynarodowym, powszechne użycie przez dany kraj własnego nazewnictwa nie daje mu z tego tytułu uprawnień do zwierzchnictwa terytorialnego nad obszarem geograficznym, do którego te nazwy się odnoszą, to wybór terminologii i jej konsekwentne użycie przez Wietnam

jest żywym przykładem performatywności językowej i „odgrywania” władzy oraz rosnącej postawy nacjonalistycznej w tym kraju³.

Podczas gdy terytorium i terytorialność stanowią o prawomocności państwa i władzy państwowej, idea narodu, prześiąknięta językowymi, etnicznymi lub religijnymi wyobrażeniami, rzadko jest terytorialna (Appadurai 2003). Ta interpretacja odsyła nas do Benedicta Andersona (1991), który wskazuje, że tożsamość narodu jest społecznie i kulturowo konstruowana i zbiorowo obrazowana poprzez edukację, media, mapy lub muzea narodowe. Dodajmy, że w tym procesie naród jest poddany rosnącej presji rynku globalnego, który w nowatorski sposób mobilizuje narodową wyobraźnię mieszkańców współczesnych tworów państwowych.

Niniejszy artykuł stanowi antropologiczny wkład do standardowych geopolitycznych i prawnych analiz konfliktu o Morze Południowochińskie oraz odnosi się do dotychczasowych debat dotyczących problemu terytorialności (Agnew 1994; Vandergeest, Peluso 1995; Elden 2009), suwerenności (Biersteker, Weber 1996; Krasner, ed., 2001; Hansen, Stepputat, eds., 2001; Agnew 2009) i nacjonalizmu (Anderson 1991; Eriksen 1995; Tønnesson, Antlov 1996; Lomnitz 2001). W przeciwieństwie do autorów, którzy w swoich analizach konfliktu o Morze Południowochińskie i jego zasoby naturalne skupiają się na głównych aktorach państwowych (Chemillier-Gendreau 2000; Thayer 2010; Nguyen Hong Thao, Amer 2011), śledzę historyczne, geopolityczne i ekonomiczne konsekwencje tego sporu poprzez studium lokalnych społeczności rybackich – zarówno w Wietnamie, jak i w Chinach. Proponuję próbę interpretacji konfliktu terytorialnego, obierając za przedmiot badań historyczne i społeczno-kulturowe wyobrażenia narodu w kontekście chińskich i wietnamskich roszczeń morskich. Odwołuję się tu do koncepcji „zwierzchnictwa nad społeczeństwem” (*governmentality*) Michela Foucaulta (1991), która kieruje uwagę na techniki i strategie w zarządzaniu ludnością, a nie terytorium *per se*. Rodzi się zatem pytanie o rolę jednostek i ich działań w kreowaniu przestrzeni i tożsamości narodowej. Foucault był nieraz krytykowany za to, że jego definicja zwierzchnictwa nad społeczeństwem przedstawia aktorów społecznych wyłącznie jako konstrukty dyskursywne i wytwory władzy, odmawia im sprawczości (*agency*) i przeocza ich zdolność do oporu i buntu. Łącząc sprawczość i tożsamość z praktyką, Thomas Biersteker i Cynthia Weber (1996) zwracają uwagę, że suwerenność sama w sobie jest społecznym konstruktem i procesem. Podkreślając właśnie procesualny wymiar suwerenności, proponuję dwupoziomową analizę tego, co nazywam jej performansem czy też „odgrywaniem”, „odtworzeniem” lub „inscenizacją” władzy.

³ Niektórzy chińscy badacze przekonują, że powszechne użycie nazwy „Morze Południowochińskie” potwierdza historyczne, suwerenne prawa Chin do tego morza. Nazwa ta została odrzucona przez Wietnam, który konsekwentnie określa własne terytorium morskie mianem „Morza Wschodniego” (Franckx, Benatar 2012).

Po pierwsze, zgodnie z przyjętą perspektywą zwierzchnictwa nad społeczeństwem i terytorium badam, w jaki sposób morze staje się częścią suwerenności państwowej i analizuję strategie, za pomocą których rybacy w Chinach i Wietnamie są prezentowani w mediach państwowych jako obywatele Morza Południowochińskiego lub „Morza Wschodniego”. W ten sposób proponuję nowe spojrzenie na suwerenność przez pryzmat performansu i sugeruję, że „odgrywanie” władzy na Morzu Południowochińskim jest „paraprawną” interwencją, służącą raczej kontroli zasobów morskich niż zapewnieniu bezpieczeństwa lokalnej ludności. Jak na ironię, polityczna troska o źródła utrzymania rybaków usprawiedliwia postępującą militaryzację Morza Południowochińskiego, a jednocześnie uzasadnia strategiczne pozycjonowanie Chin i Wietnamu wobec prawa międzynarodowego.

Po drugie, przyglądam się, w jaki sposób internalizacja wiedzy, racjonalnych praktyk i konkretnych dyskursów państwowych – których celem jest zapewnienie dobrobytu ludności – wyposaża jednostki w moc sprawczą. O ile Foucaultowskie pojęcie „zwierzchnictwa nad społeczeństwem” kieruje uwagę na techniki i strategie w zarządzaniu ludnością, to Turnerowska analogia między życiem codziennym a teatrem zachowuje swój potencjał analityczny i dostarcza narzędzi koncepcyjnych do interpretacji procesów społecznych i relacji między sprawczością indywidualnych aktorów a strukturami społecznymi. Czyniąc performans przedmiotem moich badań, przyjmuję pogląd, że polityka jest rodzajem spektaklu, w którym akty performatywne odgrywają szczególną rolę, a aktorzy społeczni stosują rozmaite środki wyrazu. Victor Turner (1974) nie tylko prezentuje użyteczny model do zrozumienia rzeczywistości społecznej i jej dynamiki w obliczu zmian politycznych i gospodarczych, ale także zwraca uwagę na procesualny wymiar performansu. Ta perspektywa pozwala na uchwycenie problemu suwerenności w kontekście codzienności i prześledzenie, w jaki sposób mobilizuje ona wyobraźnię indywidualnych aktorów i lokalnych społeczności, na tle rozwijających się światowych gospodarek i lokalnego nacjonalizmu. Odgrywając zwierzchnictwo terytorialne nad częściami akwenu Morza Południowochińskiego, Wietnam i Chiny sięgają po bogaty arsenał strategii politycznych, które mają zdolność generowania przestrzeni państwa narodowego w nienormatywny, a nawet destabilizujący sposób. Przykładem takich działań może być budowa sztucznych wysp na rafach koralowych, przesiedlanie rybaków na sporne tereny, rządowe dotacje wypłacane rybakom za wyprawy rybackie w rejonie Wysp Paracelskich i Spratly, czasowy zakaz połowów ryb i patrole na morzu, dyskursy i kontrdyskursy kartograficzne oraz konkurencyjne interpretacje i roszczenia do prawdy historycznej.

W dalszej części artykułu, rozważając, jak idea suwerenności i narodu jest materializowana i odgrywana na Morzu Południowochińskim, odwołuję się do forów internetowych Wietnamu i Chin oraz sytuacji wietnamskich rybaków na wyspie Lý Sơn, położonej około 30 km od brzegu prowincji Quảng Ngãi w środkowym Wietnamie i 123 mil morskich (ok. 228 km) od archipelagu Wysp Paracelskich. Wyspa Lý Sơn, jako historyczny i współczesny port na szlaku morskim

prowadzącym do Wysp Paracelskich, jest w Wietnamie oficjalnie uznana za ścisłą strefę graniczną. W latach 2006-2007 oraz w roku 2014 prowadziłam intensywne badania terenowe i archiwalne w Lý Sơn, gdzie natknęłam się na zainicjowane przez państwo obchody ku czci historycznej floty lly Hoàng Sa (Wyspy Paracelskie) i Trùng Sa (Spratly) oraz na szeroko zakrojoną kampanię na rzecz ochrony wszystkich zachowanych świątyń i archiwów związanych z ich działalnością na wyspie (Roszko 2010)⁴. Flotylla Hoàng Sa i Trùng Sa zostały założone przez rosnący w potęgę ród Nguyễnów na przełomie XVI i XVII wieku, i aż do końca XIX wieku były odpowiedzialne za ekspedycje morskie i eksploatację rozbitych wraków statków w rejonie Wysp Paracelskich i Spratly. Wielu żeglarzy Hoàng Sa i Trùng Sa zaginęło na morzu, a ich ciała nigdy nie zostały odnalezione. Śmierć w tamtejszych zdradliwych wodach dała początek specjalnym rytualnym praktykom na wyspie Lý Sơn, upamiętniającym bohaterskich żeglarzy.

W trakcie badań poświęciłam szczególną uwagę reakcji wyspiarzy na zawłaszczenie ich lokalnego dziedzictwa przez przedstawicieli władz państwowych. Miałam okazję uczestniczyć w wielu dyskusjach prowadzonych przez miejscowych rybaków, którym Chiny odmawiają wstępu na ich historyczne łowiska w rejonie Wysp Paracelskich. Bezpośredni wgląd w życie codzienne lokalnych społeczności rybackich w Wietnamie pomógł mi w krytycznej analizie chińskiej i wietnamskiej prasy oraz forów internetowych. Trwający od 2009 roku areszt rybaków z Lý Sơn jest nagłaśniany przez wietnamskie media, które podkreślają wietnamskie dziedzictwo historyczne i kulturowe wyspy i wzniesają spór pomiędzy dwoma krajami o prawo do Morza Południowochińskiego.

Suwerenność, terytorium i technologia tworzenia map

Istnieje obszerna literatura z dziedziny nauk politycznych i studiów prawnych dotycząca chińsko-wietnamskich sporów o archipelagi – Paracelski i Spratly, oraz tak zwanej przerywanej linii w kształcie litery „U”, włączającej większą część Morza Południowochińskiego do terytorium Chin. Wielu autorów zajęło się analizą argumentów prawnych wysuwanych przez poszczególne strony w konflikcie o suwerenność na Morzu Południowochińskim (Nguyen Hong Thao 2001; Zou 2001, 2007; Song Yann-hue 2010; Franckx, Benatar 2012; Sheng-Ti Gau 2012; Nguyen Dang 2012) lub dokonało analitycznego oglądu istniejących umów i metod rozstrzygania sporów dotyczących wyznaczania granic morskich z perspektywy stosunków międzynarodowych (Amer 1998; Thayer 2010). Niektórzy autorzy porównują źródła historyczne z argumentami prawnymi wysuwa-

⁴ Moje badania terenowe w Wietnamie zostały uzupełnione o 24-miesięczny pobyt badawczy na Tajwanie, gdzie w latach 2009-2011 prowadziłam pogłębione studia nad problemem Morza Południowochińskiego. Dodatkowo w 2015 r. przez 4 miesiące prowadziłam badania etnograficzne wśród społeczności rybackich na wyspie Hainan należącej do Chin.

nymi przez Chiny i Wietnam (Chemillier-Gendreau 2000) lub analizując historię sporu o wyspy w kontekście regionalnych wydarzeń politycznych i koncepcji strategicznych (Tønnesson 2006) bądź bezpieczeństwa morskiego (Rahman, Tsamenyi 2010). Większość prac koncentruje się na geopolitycznym konflikcie pomiędzy bezpośrednimi stronami dysputy o prawa do Wysp Paracelskich oraz Spratly, natomiast niewiele uwagi przywiązuje się do dramatycznego wpływu tego konfliktu na lokalne warunki ekologiczne czy do wielowiekowych praw zwyczajowych społeczności rybackich, których źródło utrzymania zależy od kurczących się zasobów środowiska.

Warto zauważyć, że – roszcząc sobie wyłączne prawo do zwierzchnictwa nad archipelagami Wysp Paracelskich i Spratly – Chiny zwiększyły liczbę patroli na spornych obszarach, zapewniając ochronę chińskim rybakom w rejonie morskim, do którego nie mieli oni wcześniej pełnego dostępu. Jednocześnie trudna sytuacja społeczności rybackich w Wietnamie pogorszyła się jeszcze bardziej, gdy zostali oni pozbawieni prawa do korzystania z łowisk, które od pokoleń uznawali za własne. Historycznie rzecz ujmując, należy zauważyć, że dzięki tak zwanemu Morskiemu Szlakowi Jedwabnemu i odbywającemu się na nim handlowi i wymianie gospodarczej, Morze Południowochińskie łączyło różne regiony kontynentu, włączając Chiny i południową oraz południowo-wschodnią Azję (Kwa 2012; Reid 1999; Sutherland 2003). Innymi słowy, Morze Południowochińskie funkcjonowało jako otwarty basen, do którego dostęp regulowała lokalna wiedza, prawa zwyczajowe, relacje etniczne i wymiana handlowa.

Stuart Elden (2009: XXVI) słusznie zauważył, że związek zwierzchnictwa politycznego nad terytorium, zasobami i zamieszkującą je populacją jest historycznie młodą ideą. W przedkolonialnej Azji pojęcia „suwerenności” – rozumianej jako zdolność do sprawowania władzy nad daną przestrzenią polityczną – oraz „terytorialności państwa” – rozumianej jako przestrzeń wyznaczona przez kartografię – nie funkcjonowały w pełnym użyciu. Dla neokonfucjańskich państw, takich jak Chiny czy Wietnam, suwerenność była określona głównie w kategoriach populacji oraz organizacji społecznej (Murray 1988: 4). Zgodnie z tym poglądem, Wyspy Paracelskie i Spratly nie były uważane przez te państwa za integralną część terytorium ich kraju – uchodziły one raczej za zagrożenie dla żeglugi morskiej (Murray 1988). Jednak wraz z pojawieniem się granic morskich (np. wyłącznej strefy ekonomicznej), kategoria przestrzeni „bezzaświadczeniowych” zniknęła i społeczności nadmorskie (*maritime populations*) zostały wpisane w kartograficzny porządek nowoczesnego państwa narodowego (Thongchai 1994; Scott 2009; Chou 2010).

Pod wpływem kolonialnej dominacji wiele państw azjatyckich zdało sobie sprawę z potrzeby ustalenia zarysu własnego terytorium i narodu, który stanowiłby podstawę istnienia i rozwoju państwa (Thongchai 1994). Określenie sztywnych granic obszarów danego państwa stało się możliwe przy użyciu kartografii. W tym sensie „geociało” (*geo-body*) państwa, na które składa się terytorium

i naród, zaistniało jako konkretny kształt na mapie funkcjonujący w charakterze symbolu narodowego, jeśli użyć pojęcia, którym się posługuje Winichakul Thongchai (1994: 17). Nowy „narodowy porządek rzeczy” stał się zjawiskiem transnarodowym (Malkki 1995), opartym na współczesnej europejskiej koncepcji suwerenności. W przeciwieństwie do starożytnych map, które koncentrowały się na kosmografii, świętych i religijnych aspektach przestrzeni, współczesna kartografia podporządkowała przestrzeń sztywnym obliczeniom geometrycznym i opisała ją jako dokładną, konkretną i świecką (Thongchai 1994). Przykładem jest Tajlandia, która, reprezentowana przez współczesną kartografię, musiała się oprzeć na logice, aspektach i relacjach przestrzennych zupełnie odmiennych od tych, jakie kiedykolwiek reprezentowały rdzenne mapy. Nie jest więc przypadkiem, że również wiele rodzimych koncepcji i praktyk musiało się dostosować do nowej geografii kraju i sztywnych granic wyznaczonych przez nowożytną kartografię (Thongchai 1994; por. Peluso 1995; Chou 2006).

Aby rozważania te skonkretyzować, weźmy pod uwagę Morze Południowochińskie, przez które przebiegają jedne z najbardziej ruchliwych na świecie szlaków transportowych. Aż do 1990 roku było ono powszechnie uważane za morze otwarte (*high sea*), łącznie z łowiskami uznawanymi za wspólną własność. Sytuacja uległa zmianie, gdy Chiny, Wietnam, Filipiny i Tajwan podjęły bardziej asertywną politykę. Jak na ironię, w ciągu kilku ostatnich lat zwyczajowe praktyki rybackie są coraz częściej wykorzystywane przez różne zainteresowane strony w technologii tworzenia map i formułowaniu argumentów prawnych służących zawłaszczaniu łowisk oraz terytorializacji morza i jego zasobów (Schlager, Ostrom 1992; Chou 2006). Przyjmując absolutną definicję suwerenności, państwa nie tylko zaakceptowały nowe technologie i nowe formy wiedzy, ale także zaczęły dążyć do zmian w międzynarodowym systemie prawnym, które pozwolą im na wyznaczenie korzystnych dla siebie granic państwowych na morzu.

Z punktu widzenia Międzynarodowego Prawa Morza, nie ma nic nowego w idei, że pewna część morza przylegającego do brzegu danego państwa podlega jego jurysdykcji. Jednakże, w związku z niedawnym ustanowieniem i upowszechnieniem się wyłącznej strefy ekonomicznej, rozległe przestrzenie oceanu i jego zasobów zostały znacjonalizowane i w konsekwencji zewnętrzne granice państw, ustalone według zasady 200 mil morskich (ok. 370 km), rozszerzyły ich suwerenność daleko poza obszar morza terytorialnego. Poprzednio przyjęte rozumienie, że części morza znajdujące się poza granicami jurysdykcji terytorialnej („morze pełne”) nie mogą być przedmiotem roszczeń żadnego państwa do suwerenności nad tym obszarem, musiało ulec radykalnej zmianie. W efekcie system prawny wyłącznej strefy ekonomicznej, który wszedł w życie dopiero w 1982 roku, stał się nową normą w międzynarodowym prawie morza (Churchill, Lowe 1983). Nie powinno zatem nas dziwić, że wobec odkrycia zasobów morskich Chiny i Wietnam nie tylko roszczą sobie prawo do wyłączne-

go zwierzchnictwa w regionie Wysp Paracelskich i Spratly, ale także dążą do rozszerzenia swojej władzy na całym szelfie kontynentalnym, włączając w ten sposób Morze Południowochińskie i jego zasoby w zakres swojej bezpośredniej kontroli. Dodajmy, że brak wody pitnej na spornych archipelagach sprawił, iż w przeszłości większość Wysp Paracelskich i Spratly była niezamieszka. Podlega więc dyskusji kwestia, czy mogą być one w tej sytuacji uznane faktycznie za „wyspy”. Według Międzynarodowego Prawa Morza „skały, które nie mogą zapewnić mieszkania ludziom, lub też podtrzymać samodzielnej działalności gospodarczej, nie mogą być podstawą do tworzenia wyłącznej strefy ekonomicznej lub [wyznaczania zasięgu – E.R.] szelfu kontynentalnego” (Art. 121, za Franckx, Benatar 2012: 102).

W 2009 roku Chiny oficjalnie zgłosiły na forum ONZ mapę z przerywaną linią w kształcie litery „U”, która objęła niemal całe terytorium Morza Południowochińskiego, radykalnie zaostrzając napięcie w tym regionie. Użycie tej mapy przez Chiny jest wymownym przykładem geopolitycznych skutków kartografii jako formy technologii władzy oraz dążenia do wymuszenia zmian prawnych. Przykład ten pokazuje nie tylko, że „terytorium lądowe” jest „kluczowym elementem myślenia przestrzennego, jakim kieruje się państwo” (Elden 2009: XXXI), ale że mamy także do czynienia z paradoksalnym traktowaniem morza jako „lądu”.

Roszczenia Chin do wyłącznego zwierzchnictwa nad rejonem Morza Południowochińskiego zakładają podbój lub okupację wysp, egzekwowanie zakazu rybołówstwa, konfiskatę wietnamskich i filipińskich kutrów rybackich, przetrzymywanie ich załóg, a nawet formy sabotażu polegające na przecinaniu kabli wietnamskich i filipińskich jednostek wykorzystywanych w poszukiwaniu złóż ropy naftowej.

Wietnam taktycznie podkreśla międzynarodowy status i historię swobodnej żeglugi, szukając w ten sposób sojusznika w Stanach Zjednoczonych, Indiach i państwach grupy ASEAN. Z kolei, przedstawiając swoje roszczenia w Międzynarodowym Trybunale Prawa Morza, Filipiny otworzyły „prawny front” sporu na przekór intencjom Chin, które nalegają, by konflikt o Wyspy Paracelskie i Spratly pozostał sprawą regionalną (Thayer 2013). Chiny odrzuciły próbę poszukiwania przez Filipiny międzynarodowego arbitrażu w sprawie sprzecznych roszczeń do terytorium Morza Południowochińskiego, stwierdzając, że stronie filipińskiej brakuje podstaw historycznych i prawnych, by takie żądania wysuwać. W tym sensie jednoczesne strategiczne wykorzystanie i selektywne odrzucenie międzynarodowego prawa stało się prawną inscenizacją władzy, skierowaną do szerszej międzynarodowej publiczności (ten aspekt rozwijam dalej). Mając to wszystko na uwadze, w następnej części artykułu analizuję, w jaki sposób kartografia jest wykorzystywana przez różne grupy społeczne do „odgrywania” władzy, umacniania obywatelstwa i tożsamości narodowej, oraz jak sprawia ona, że terytorium morskie, traktowane jako część państwa, staje się rozpoznawalne i czytelne zarówno na arenie państwowej, jak i globalnej.

„Odgrywanie” suwerenności przy użyciu kartografii

Należy zadać sobie pytanie, jak rozumieć rosnący wzrost wietnamskiego i chińskiego nacjonalizmu, w odniesieniu do problemów związanych z terytorium i suwerennością na Morzu Południowochińskim. Jak to możliwe, że występowanie lub nieobecność niektórych skał morskich bądź raf na mapie narodowej Chin i Wietnamu wywołuje silne nastroje nacjonalistyczne wśród tamtejszych obywateli, w kraju i poza jego granicami? Co istotne, to fakt, że większość tych osób nigdy nie widziała Wysp Paracelskich i Spratly na własne oczy.

Rozważania na temat „różnorodności sposobów, celów i kontekstów, w jakich powstają mapy” okazują się szczególnie pomocne, jeśli spojrzymy na mapę nie jako odwzorowanie terytorium, ale jako proces (Kitchin 2010: 9). Według postmodernistycznej kartografii nie każda mapa musi być postrzegana jako geometryczna siatka. Postmodernistyczni kartografowie, jak Denis Wood (1992) i Sébastien Caquard (2011), wskazują na funkcję mapy jako potężnego narzędzia retorycznego usytuowanego w określonych stosunkach władzy, a nie neutralnego i bezstronnego dokumentu naukowego.

Reprezentując wyobrażoną wspólnotę narodu, mapy odwołują się do wartości, takich jak pochodzenie etniczne, przekonania religijne i polityczne lub klasa społeczna (Anderson 1991). Wyobrażenia terytorium mogą mobilizować aktorów nie tylko w ich rodzimej ojczyźnie, ale także emigrantów i społeczności diasporowe. Grupy transnarodowe czasem angażują się w zadania, których – ich zdaniem – państwo nie jest w stanie lub nie chce wypełnić. Stwarzając pozory precyzji i autorytetu naukowego, mapy oraz ich siła oddziaływania na społeczeństwo są wykorzystywane przez te grupy do komunikowania różnorodnych idei – o tym, co stanowi naród. Można zaryzykować stwierdzenie, że jest to spektakl, który opiera się na silnych nastrojach nacjonalistycznych.

Marc Augé (1999) opisał szczegółowo proces, podczas którego obraz staje się niezależnym bytem przez włączenie do niego różnych i często sprzecznych idei. Zawłaszczenie i identyfikacja z obrazem mają miejsce zarówno na poziomie indywidualnym, jak i zbiorowym (Augé 1999: 71). Co ważne, codzienna inscenizacja suwerennej integralności poprzez nawiązywanie do tożsamości narodowej i obywatelstwa jest zdefiniowana, ale nie ograniczona do terytorialności państwa. Arjun Appadurai (2003) twierdzi, że istnieje rozdźwięk pomiędzy suwerennością i terytorialnością, pomimo że idea terytorium legitymizuje istnienie państwa narodowego i stanowi podstawę dla jego suwerenności.

Zilustruję to przykładem osoby Trần Đình Thắnga – młodego prezesa Instytutu Wietnamskiej Kultury i Edukacji w Stanach Zjednoczonych, który urodził się w Wietnamie, ale wychował w obcym kraju. Wspierany przez wietnamskich intelektualistów na emigracji, Trần Đình Thắng z własnej inicjatywy odwiedził archiwum i antykwariaty na całym świecie w poszukiwaniu historycznych map. Na

jego kolekcję złożyło się ponad 150 map Azji, Indochin i Chin, w tym trzy historyczne atlasy imperiów Chin i Wietnamu. Bogatą kolekcję, w której najstarsze mapy sięgały XVII wieku, Trần Đình Thắng przekazał Instytutowi Rozwoju Społecznego i Gospodarczego w mieście stołecznym Hà Nội. Nietypowy prezent został entuzjastycznie przyjęty przez wietnamskich naukowców i intelektualistów, którzy stwierdzili, że wiele map z tego zbioru przedstawia Wietnam razem z archipelagami Wysp Paracelskich i Spratly, potwierdzając w ten sposób suwerenność państwa nad tymi rejonami morza. Z kolei na mapach Chin to nie Wyspy Paracelskie i Spratly, ale Hajnan był najdalej wysuniętą wyspą na południe, dając stronie wietnamskiej dodatkowy argument w poszukiwaniach „prawdy historycznej”. Wiele z tych wyselekcjonowanych zachodnich obrazów kartograficznych zostało zaprezentowanych na lokalnych wystawach zorganizowanych w większych miastach wietnamskich. Dołączone do map przypisy nie tylko były formą interpretacji, ale także wskazywały odwiedzającym wystawy Wietnamczykom, które terytoria morskie uwidocznione na tych mapach przynależą do Wietnamu, a nie do Chin⁵. Według Trần Đình Thắnga i innych wietnamskich nacjonalistów, mapy Wietnamu reprezentowały „kompletne” terytorium państwa, dostarczając dowodów naukowych i historycznych istotnych w dysputach z Chinami.

W jednym z wywiadów zamieszczonych w Internecie Trần Đình Thắng wyjaśnił: „Prace ludzi z Zachodu są często oparte na podstawach naukowych, tak więc uważam, że starożytne mapy mogą być dowodami naukowymi potwierdzającymi suwerenność Wietnamu”⁶.

Nancy Lee Peluso stwierdziła, że:

jeśli mapy mogą być postrzegane jako jedno z wielu „źródeł autorytetu” mobilizowanego przez państwa w celu umocnienia swojej władzy (...), to zawłaszczenie technologii kartograficznej przez miejscowe grupy (społeczne) może pomóc zrównoważyć lub przynajmniej zrekompensować poprzedni monopol państwa na autorytatywne źródła lub jego kapitał (Peluso 1995: 385-86).

Trần Đình Thắng i wietnamskie elity zagraniczne posłużyły się zachodnimi mapami, aby wyznaczyć i bronić granic narodowych Wietnamu na morzu, zakwestionować politykę Chin, a także rzucić wyzwanie słabemu (w ich opinii) stanowisku wietnamskiego rządu w sprawie roszczeń i działań chińskiego sąsiada. Foucault (1991) zwrócił uwagę, że na władzę trzeba patrzeć nie tylko pod względem hierarchicznym, zaczynając od jej najwyższych szczebli, a kończąc na najniższym poziomie. Władza może także transformować i być internalizowana

⁵ <http://www.voatiengviet.com/content/bo-80-ban-do-suoi-tap-chung-to-truong-sa-hoang-sa-khong-thuoc-trung-quoc/1518418.html> (13.10.2012).

⁶ <http://www.csmonitor.com/World/Making-a-difference/2013/0208/Thang-Dinh-Tran-loves-maps-and-Vietnam.-That-may-put-him-in-the-eye-of-a-storm> (16.12.2014).

oddolnie. Przypadek Trần Đình Thắnga pokazuje, że interwencje rządowe – lub ich brak – są stale interpretowane, oceniane i konfrontowane przez różne grupy społeczne w kraju i za granicą. Grupy aktorów publicznych mogą mobilizować szeroką sieć znajomości w wymiarze lokalnym i globalnym oraz odwoływać się do narodowej wyobraźni, wykorzystując wiedzę i moc społecznego dyskursu kartograficznego poprzez wskazanie, co znajduje się, a czego brak na mapie (Peluso 1995: 386).

Zainspirowana przez Foucaulta, Tania Murray Li (2007: 279) stawia pytanie: w jaki sposób zasady zwierzchnictwa nad społeczeństwem są dostosowywane do materialności terenu (*landscape*)? Ja zapytam: a jeśli jest to morze (*seascape*)? Pomocne wydaje się podejście postmodernistycznej kartografii, która otwiera nowe horyzonty w rozumieniu procesu terytorializacji. Rob Kitchin argumentuje, że „terytorium nie poprzedza mapy”, ale to raczej „mapa aktywuje terytorium” (Kitchin 2010: 8). W przeciwieństwie do granic lądowych, niemożliwa jest jednoznaczna wizualizacja granic na morzu (Chou 2005, 2010). W związku z tym, obecność człowieka, instalacje bądź też budynki przeznaczone do zamieszkania coraz częściej są wykorzystywane przez poszczególne państwa, aby pokazać ich związek z terytorium lub zgodność z dowodami historycznymi. Co więcej, instalacje i budowle na morzu służą jako podstawa do sporządzenia map, które opierają się na przesiąkniętych ideałami narodowościowymi roszczeniach terytorialnych.

W 1988 roku chiński rząd utworzył prowincję Hajnan z 200-milową wyłączną strefą ekonomiczną, której granice geograficzne objęły Wyspy Paracelskie, Spratly Macclesfield Bank (grupę podwodnych raf i mielizn, znajdujących się na wschód od Wysp Paracelskich i na północ od wysp Spratly) oraz okoliczne wody, i znacznie rozszerzyły jej łowiska na Morzu Południowochińskim (Zha 2001: 580). W 2012 roku władze chińskie ustanowiły nowe miasto Sansha – z garnizonem wojskowym stacjonującym na Wyspach Paracelskich. Podczas specjalnej uroczystości upamiętniającej to wydarzenie podniesiono chińską flagę i odegrano hymn narodowy. Nowe miasto znalazło się pod kontrolą administracyjną prowincji Hajnan, a lokalne władze zobowiązały się dostarczać wodę i żywność oraz zadeklarowały swoje zaangażowanie w kreowaniu miasta jako „ważnej bazy w ochronie suwerenności Chin i rozwoju zasobów morskich”⁷. W tym samym roku, władze lokalne prowincji Khanh Hoa w południowym Wietnamie wysłały grupę mnichów buddyjskich na archipelag Spratly, który pozostaje w dużej mierze bezludny – z powodu braku wody pitnej. Mnisi zadeklarowali gotowość opieki nad tamtejszymi świątyniami, których geneza sięga bitwy morskiej w 1988 roku, podczas której chińska strona zaatakowała wietnamską marynarkę wojсковą. Mnisi obiecali zaspokajać „duchowe potrzeby nielicznej populacji zamieszkującej wyspę”, chociaż wątpliwe jest, czy jest tam jakakolwiek ludność, poza

⁷ <http://www.rfa.org/english/news/china/paracel-07242012184905.html> (12.11.2012).

stacjonującym wojskiem i mieszkańcami kilku osad przemysłowych. Przejmując zwierzchność administracyjną nad archipelagiem Spratly, w imieniu Wietnamu prowincja Khánh Hòa zobowiązała się ponosić koszty remontu świątyń i pobytu mnichów⁸.

Wysłanie buddyjskich mnichów przez Wietnam na sporny archipelag wysp Spratly oraz utworzenie chińskiego miasta na Wyspach Paracelskich stanowią performans władzy i „rozszerzają narodową mapę” (Appadurai 2003: 345) na niezamieszkane połacie morza, o których konfucjańska teoria polityczna zapomniała w poprzednich epokach (Murray 1988). Możemy tylko spekulować na temat skuteczności tych przedstawień, niemniej jednak sugerują one, że morze to nie tylko obiekt referencyjny suwerenności terytorialnej w ujęciu prawnym i historycznym. Społeczne i kulturowe aspekty suwerenności odgrywają równie ważną rolę w kontekście geograficznym, czyniąc terytorium „czytelnym” i „rozpoznawalnym” na arenie lokalnej, państwowej i międzynarodowej (Scott 2009; Dodds 2010).

Wyobrażone „geociało” Wietnamu

Zgodnie z tezą Jamesa Scotta (2009), że obszar górski łączący Centralną, Południową i Wschodnią Azję z Azją Południowo-Wschodnią stanowił enklawę „bezpieczeństwa” (*non-governance*) dla ludności poszukującej ucieczki od struktur państwowych, możemy zaryzykować stwierdzenie, że morze jest jednym z ostatnich bastionów „bezpieczeństwa”, którego granice są obecnie przedmiotem spornych roszczeń współczesnych suwerennych państw. Stuart Elden (2013) pisze, że błędem byłaby konceptualizacja terytorium ujmowanego wyłącznie jako obszar polityczno-ekonomiczny i zwraca uwagę, że współczesne terytorium to proces, na który składają się skomplikowane techniki pomiaru i kontroli powierzchni. Taka konceptualizacja, która zakłada, że „terytorium” to proces oraz część politycznej technologii, nie definiuje go „raz i na zawsze”, ale pozwala na prześledzenie tego, jak przestrzeń danego państwa jest produkowana (Elden 2013: 323). Proces, w którym paradoksalnie morze jest przekształcane w terytorium państwa, rozumianego jako jednorodna, zwarta przestrzeń wpisana w narodową i globalną siatkę terytorialną określoną przez długość i szerokość geograficzną, nazywam „terytorializacją morza” (*maritime territorialisation*) (por. np. Vandergeest, Peluso 1995: 388)⁹. W tej kartograficznie opisanym przestrzeni – zdefiniowanej jako terytorium państwa – suwerenność jest nie tylko uchwalana, odgrywana i materializowana w intensywnie emocjonalny sposób,

⁸ <http://www.bbc.com/news/world-asia-17343596> (26.12.2014).

⁹ W odniesieniu do Oceanu Arktycznego, Dodds (2010) konceptualizuje morze jako „terytorium wymierne” (*calculable territory*).

ale także czerpie inspiracje z bogatego repertuaru narodowościowego i coraz to nowszych technologii pomiaru i kontroli powierzchni (Johnson i in. 2011: 62).

Zauważmy, że pomimo braku widocznych znaków i obiektów, które wyznaczyłyby definitywne granice państw na morzu, dla wielu chińskich i wietnamskich rybaków codzienność nadal rozgrywa się w przestrzeni społecznej wykraczającej poza strefy graniczne ustalone przez poszczególne państwa. W ostatnich latach antropolodzy, historycy i geografowie starali się wyjść poza wąskie pojęcie „terytorialności” i spojrzeć na problem przestrzeni społecznej w szerszym wymiarze. Miejskowa perspektywa terytorialności może wyrażać się w relacjach ludzi z ich przodkami, w związkach pokrewieństwa lub też w zwyczajowych kontaktach handlowych i żegludze (Ho 2006; Chou 2010). W swojej pracy, porównującej mapy katastralne „Trójkąta Wzrostu” – transnarodowej strefy ekonomicznej obejmującej Singapur-Johor-Riau – z mapami mentalnymi rybaków zamieszkujących Wyspy Riau w Indonezji, Cynthia Chou zauważa, że w realnym życiu „granice rzadko odpowiadają prostocie ich reprezentacji na mapach” (Chou 2010: 111). Do tego stopnia, że „miejsce – społeczna organizacja przestrzeni – [którą – E.R.] tworzą nie tylko ludzkie praktyki czy regulowane normami stosunki i granice społeczne, ale także wyobrażenia” (Lubaś 2011: 48), musi odtwarzać się dyskursywnie i rytualnie w kontekście ciągłych zmian (Appadurai 1996).

W maju 2007 roku miałam okazję do rozmowy z członkiem jednego z rodów na wyspie Lý Sơn położonej w środkowym Wietnamie. Mężczyzna oskarżył dobrze znanego historyka z Hanoi o potajemną sprzedaż chińskiemu „wrogowi” ważnych dokumentów dotyczących Wysp Paracelskich i Spratly. Dokumenty te były częścią jego kronik rodzinnych zapisanych w języku sino-wietnamskim, które historyk przekazał specjalistom w Hanoi do tłumaczenia na współczesny język wietnamski. Mężczyzna uważał, że tylko część annałów została zwrócona i oświadczył, że gdyby nie ich utrata, dziś jego ród mógłby przedstawić cenne dowody na poparcie roszczeń Wietnamu do Wysp Paracelskich i Spratly.

Powyższa historia pokazuje, jak – w kontekście konfliktu między Chinami a Wietnamem o sporne archipelagi – mieszkańcy Lý Sơn usiłują plasować swoją społeczność w centrum wyobrażonego „geociała” Wietnamu, z konsekwencjami na poziomie lokalnym, państwowym i międzynarodowym. Zawłaszczanie przez państwo spuścizny dziejowej i tradycji Lý Sơn zmobilizowało wyspiarzy do szukania wsparcia u znanych historyków, dziennikarzy i mediów, i do zapisu lokalnych narracji w taki sposób, aby jednocześnie wspierały one roszczenia państwa czy interesy społeczności oraz indywidualne aspiracje poszczególnych jednostek i rodów. Na ten ostatni proces zwróciłam uwagę gdzie indziej (Roszko 2010, 2012). Podobnie, regionalne władze bezpośrednio zaangażowały się w odzyskiwanie i kultywowanie miejscowych tradycji związanych z flotyllą Hoàng Sa (Paracelską) i Trường Sa (Spratly), prezentując jednocześnie wyspę Lý Sơn jako historyczny łącznik pomiędzy Wietnamem i spornymi archipelagami.

W 2009 roku władze prowincji Quảng Ngãi zwróciły się do Ministerstwa Kultury, Sportu i Turystyki, proponując organizację festiwalu w Lý Sơn, poświęconego „morzu i wyspom Wietnamu” oraz „suwerenności Wietnamu”. Zawierając nie tylko narodowym sentymentom w kwestii Morza Południowochińskiego, władze prowincji dodatkowo zaczęły podsycać płomienie nowo odkrytego wśród wyspiarzy patriotyzmu, odwołując się do ich sumienia w ochronie „ziem przodków” na morzu. Latem 2014 roku obserwowałam przygotowania do ogólnokrajowej wystawy muzealnej historycznych map Wietnamu i Chin oraz towarzyszącej jej części artystycznej pod hasłem „Wyspy Paracelskie i Spratly należą do Wietnamu – dowody prawne i historyczne”, zorganizowanej w Lý Sơn przez wietnamskie Ministerstwo Kultury, Sportu i Turystyki. Rozmieszczone przed wejściem do lokalnego muzeum billboardy głosiły: „Wietnam jest krajem morskim” (*Việt Nam là một quốc gia biển*), „Wyspy są domem, a morze ojczyzną” (*Đảo là nhà biển là quê hương*) oraz „Każdy Wietnamczyk jest obywatelem morza” (*Mỗi người Việt Nam là một công dân biển*). Jeszcze do niedawna Region Deltę Czerwonej Rzeki był w Wietnamie postrzegany jako niekwestionowana kolebka i reprezentant wietnamskiej cywilizacji mokrego ryżu i jej „autentycznej” kultury. Jednak zaogniający się międzynarodowy spór o Morze Południowochińskie spowodował znaczącą zmianę retoryki w Wietnamie, jak i terytorialny „zwrot ku morzu i wyspom przodków” (*hướng về biển đảo quê hương*), co jest w rzeczywistości wynalezioną tradycją, która dyskursywnie przesuwa Wietnam z Półwyspu Indochińskiego i plasuje go w świecie malajskim (*Malay World*), jeśli użyć tu konceptu Anthony’ego Reida (1999) – światowej renomy historyka Azji Południowo-Wschodniej.

Nie jest przypadkiem, że międzynarodowy charakter sporu o Morze Południowochińskie dodaje znaczenia nie tylko lokalnym uroczystościom poświęconym Hoàng Sa i Trường Sa, ale także samym rybakom i wyspie Lý Sơn. Dla jej mieszkańców wyobrażenie narodowego „geociała” stało się możliwe dzięki integracji terytorium państwa oraz Wysp Paracelskich i Spratly z systemem kultu przodków i bohaterskich żeglarzy Hoàng Sa i Trường Sa. W bardzo zlokalizowanym przez wyspiarzy postrzeganiu terytorium narodu, współczesna granica państwa została przesunięta z ich wyspy na sporne archipelagi, czyniąc – do tej pory marginalną i pozostającą na obrzeżach – wyspę Lý Sơn wizualnym centrum na mapie terytorium Wietnamu, którego częścią stały się zarówno ląd, jak i morze.

Jednak, jak pokazuję w dalszej części tego artykułu, władzom prowincji Quảng Ngãi nie udało się wykorzystać nacjonalistycznych nastrojów i zmobilizować władz centralnych do bardziej zdecydowanego wsparcia rybaków w Lý Sơn. Całkiem inaczej wygląda sytuacja na wyspie Hajnan, gdzie rybołówstwo i dostęp do łowisk leży w interesie prowincji i lokalne władze coraz bardziej wykorzystują chiński nacjonalizm – nie tylko w poparciu roszczeń Chin na Morzu Południowochińskim, ale także mając na uwadze miejscowy rozwój sektora rybackiego (Zha 2001: 584).

Rola rybaków w „terytorializacji morza”

Chiny, jako rosnąca potęga gospodarcza, polityczna i militarna w regionie Morza Południowochińskiego, zaczęły coraz dobitniej egzekwować swoje roszczenia do wyłącznej strefy ekonomicznej, która według percepcji chińskiej rozciąga się niemalże na cały ten akwen morski. Dramatyczne konsekwencje tej polityki – w formie zakazu rybołówstwa, aresztu i konfiskaty mienia przez chińskie patrole – odczuli szczególnie wietnamscy rybacy. Na przykład w marcu 2012 roku chiński patrol morski przechwycił jedną z łodzi należących do rybaków z Lý Sơn, szukających schronienia przed sztormem w pobliżu Wysp Paracelskich, i zażądał od ich rodzin tysięcy dolarów za uwolnienie ich bliskich. Trudna sytuacja gospodarcza wyspy pogorszyła się jeszcze bardziej, gdy Chiny odmówiły wyspiarzom prawa do korzystania z łowisk, które od pokoleń uchodzą w Lý Sơn za ich własne. Ze względu na dyskursywny związek wyspy z archipelagami – Wyspami Paracelskimi i Spratly, Lý Sơn jest uważane przez władze wietnamskie za ścisłą strefę graniczną i ważny punkt obronny. Bezpośrednią konsekwencją takiej polityki jest sytuacja, w której tamtejsi rybacy nie tylko tracą swobodny dostęp do historycznych wód połowowych, ale także – w wyniku wrażliwej lokalizacji wyspy – okazję do rozwoju turystyki międzynarodowej.

Konfiskata kutrów wietnamskich i długotrwały areszt rybaków z Lý Sơn zostały szeroko nagłośnione w mediach wietnamskich, rozpalając – głównie medialne – dyskusje na temat spornych obszarów na Morzu Południowochińskim i dając wietnamskim nacjonalistom w kraju i za granicą pożywkę dla oskarżeń głoszących, że Wietnam jest zbyt słaby w swojej polityce wobec Chin. Opinie na temat tego, co stanowi rzeczywiste zagrożenie dla interesu narodowego i suwerenności kraju różnią się w treści i formie, ale ostatecznie odpowiedzi Wietnamu na konflikt sugerują, że w jego ogólnej strategii przeważają względy ekonomiczne. Podczas gdy Wietnam jest rzeczywiście zaniepokojony potencjalną utratą dostępu do złóż ropy i gazu, a także innych zasobów naturalnych na morzu, zależy mu jednocześnie na utrzymaniu dobrych stosunków dyplomatycznych i politycznych z jego głównym partnerem handlowym i dominującą siłą militarną w regionie, jaką są Chiny. W konsekwencji rybacy z Lý Sơn czują się opuszczeni przez rząd i pozostawieni własnemu losowi.

Z drugiej strony, konflikt o Morze Południowochińskie dostarcza przykładów strategicznego wykorzystania suwerenności i sprzyja sytuacji, w której Wietnam instrumentalizuje rybaków, powołując się na ich bezpieczeństwo na morzu. W przeciwieństwie do Filipin, które w 2013 roku zgłosiły spór o Macclesfield Bank do Trybunału Arbitrażowego w ramach Międzynarodowego Prawa Morza, Chiny i Wietnam unikają międzynarodowego arbitrażu i dają pierwszeństwo prawu wewnętrznemu (krajowemu) nad prawem międzynarodowym. To nadaje dodatkowego wymiaru argumentowi, który wysuwa Sundhya Pahuja (2011),

twierdząc, że kraje tak zwanego Trzeciego Świata mogą wykorzystywać prawo międzynarodowe do promowania własnych interesów społecznych, politycznych i gospodarczych. Z moich obserwacji wynika, iż poszczególne państwa (np. Chiny i Wietnam) również mogą dołożyć starań i nie stosować międzynarodowego prawa, aby dokonać zmian prawnych. W odniesieniu do relacji pomiędzy prawem wewnętrznym i międzynarodowym, Chiny i Wietnam promują własną interpretację, która czerpie z krytyki tego, co stanowi według nich istotny porządek prawny.

W dniu 21 czerwca 2012 roku Zgromadzenie Narodowe Wietnamu przyjęło ustawę o Wietnamskim Prawie Morza – uważaną przez tamtejszych polityków za ważny krok legislacyjny regulujący „status prawny mórz i wysp, które pozostają pod suwerennym zwierzchnictwem Wietnamu, zgodnie z Międzynarodowym Prawem Morza”¹⁰. Decyzja Wietnamu o wdrożeniu nowego wewnętrznego prawa morza z dniem 1 stycznia 2013 roku jest dobrym przykładem spektaklu władzy, który naśladuje prawo międzynarodowe. Działania te natychmiast wywołały silne protesty chińskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, które zinterpretowało wietnamskie inicjatywy jako wymierzone w narodowe bezpieczeństwo Chin na morzu. W wywiadzie umieszczonym w internecie dyrektor Wietnamskiego Instytutu Badań Legislacyjnych przy Narodowej Komisji Prawa, Đinh Xuân Thảo, nie tylko zwrócił uwagę na rolę prawa, potwierdzając bezkompromisowe stanowisko Wietnamu w odniesieniu do Morza Południowochińskiego i spornych wód, ale też wyraźnie podkreślił rolę miejscowych rybaków w wyznaczaniu granic na morzu. Đinh Xuân Thảo wyjaśnił:

Gdy statki obcych państw wpływają na wody terytorialne Wietnamu, wymaga się od nich przestrzegania prawa naszego kraju. Jeśli złamią prawo, będą podlegać procedurze zgodnie z przepisami prawa. Prawo Morza Wietnamskiego ustala wyraźne granice między Wietnamem i strefami morskimi innych państw. Prawo to umożliwia także rozwój korzystnej polityki poprawiającej poziom życia rybaków morskich. Obecność rybaków na morzu również przyczynia się do zapewnienia bezpieczeństwa i obrony naszej suwerenności [podkreśl. – E.R.]¹¹.

W rzeczywistości, prawo to pociąga za sobą dalszą militaryzację granicy morskiej. Obecność okrętów straży przybrzeżnej na Morzu Południowochińskim nie służy ochronie miejscowych rybaków, ale raczej wzmocnieniu kontroli zasobów morskich. W ramach „obrony suwerenności” rybacy Lý Sơn są zachęcani przez władze centralne i lokalne, aby kontynuować działalność połowową, a tym samym potwierdzić roszczenia Wietnamu do surowców, takich jak ropa i gaz, które – jak spekuluje zarówno strona wietnamska i chińska – mogą znajdować

¹⁰ *Prawo Morza Wietnamskiego – Mocne podstawy w ochronie narodowej suwerenności*. <http://biengioilanhtho.gov.vn/eng/lawonvietnam-ssea--nd-fd6b93b9.aspx> (22.10. 2012).

¹¹ <http://biengioilanhtho.gov.vn/eng/lawonvietnam-ssea--nd-fd6b93b9.aspx> (22.10. 2012).

się w rejonie Wysp Paracelskich i Spratly. W rezultacie wietnamskie media prezentują rybaków jako bohaterów, którzy – pomimo zagrożenia ze strony Chin – zachowują tradycję morską XIX-wiecznej flotyli Hoàng Sa i Trường Sa i bronią interesów państwa. W wywiadzie dla rządowej gazety wietnamskiej, 82-letni rybak z Lý Sơn wyraził swoją patriotyczną postawę w następujących słowach: „W czasach mojego ojca, wiele osób zmarło w drodze do Hoàng Sa, jednak ciągle byli tacy, którzy tam wyruszyli. To miejsce jest ukochaną częścią naszego kraju”¹².

Innym razem rybak gorzko zauważył, że w dzisiejszych czasach niebezpieczeństwo nie pochodzi z samego morza, lecz z chińskich statków:

Stoimy w obliczu ciągłego zagrożenia ze strony chińskich statków, ale nadal uważamy Hoàng Sa za nasz dom, więc go nie opuścimy. Każda wietnamska łódź rybacka w Hoàng Sa jest jak żywy słup graniczny. (...) Mamy do czynienia ze strasznym niebezpieczeństwem, ale nawet śmierć nie może oderwać nas od Hoàng Sa, ponieważ to jest obszar naszego kraju, gdzie nasi przodkowie wykrwawili się w jego eksploracji. Zdradzilibyśmy naszych przodków, gdybyśmy go porzucili¹³.

W innym wywiadzie rybak z Lý Sơn porównał swoją pracę na morzu do roli strażnika broniącego suwerenności terytorialnej kraju: „[Wyspy Paracelskie – E.R.] są naszym jedynym źródłem dochodu. To jest nasze terytorium, nasze wody, będziemy chronić naszą suwerenność, będziemy trzymać się rybołówstwa”¹⁴.

Nie ma miesiąca, w którym wietnamska prasa nie wspomniałaby o zagrożeniach pochodzących z chińskich statków, aresztowaniu przez chińską straż przybrzeżną kolejnych wietnamskich rybaków lub o chińskich rybakach wpływających bez pozwolenia na wody Wietnamu. Jednocześnie wysiłek rybaków z Lý Sơn, aby rybołówstwem zarobić na życie, władze oraz media interpretują jako potężny symbol narodowego poświęcenia i odwagi w obronie suwerenności Wietnamu. Jednak nie tylko wietnamscy, ale także chińscy rybacy, szczególnie ci z wyspy Hajnan, uważają wody Morza Południowochińskiego za niebezpieczne. Chińska prasa regularnie opisuje przypadki miejscowych rybaków nękanych przez filipińskie lub wietnamskie okręty straży przybrzeżnej podczas legalnych połowów na „historycznych chińskich wodach”. Z kolei międzynarodowa prasa przytacza przykład rybaka z Hajnanu, który opowiedział w wywiadzie dla BBC News o tym, jak jeden z jego statków został zaatakowany przez wietnamski patrol podczas połowów na „chińskim morzu”. Udało mu się uratować członków załogi, ale zaznaczył, że „teraz ludzie są zbyt przerażeni, aby powrócić

¹² <http://biengioilanhtho.gov.vn/eng/hoangsainelderlyfishermen-smemory-nd-1df1260a.aspx> (5.12. 2012). Tego rodzaju opinie nieraz słyszałam od rybaków na wyspie Lý Sơn.

¹³ <http://english.vietnamnet.vn/fms/special-reports/620/ten-days-in-the-sea-of-hoang-sa.html> (26.12.2014).

¹⁴ <http://globalnation.inquirer.net/54874/asias-fishermen-caught-in-escalating-sea-tensions> (26.12.2014).

na morze". Mężczyzna był głęboko przekonany, że Chiny powinny podjąć odpowiednie działania w celu „odebrania naszych (chińskich) wód terytorialnych”¹⁵. Co ciekawe, Daojiong Zha (2001) zanotował, że niecałe dwadzieścia lat wcześniej myślenie o morzu jako terytorium państwowym było obce rybakom. Autor przytoczył słowa kapitana chińskiego kutra rybackiego, który podczas połowów na jednej z raf archipelagu Spratly znalazł się na linii ognia pomiędzy okrętami Chin i Filipin: „Jesteśmy rybakami. Nie obchodzą nas tego rodzaju [spór o suwerenność – E.R.] problemy. Łowimy tu od pokoleń. Tam, gdzie nie ma ludzi, tam łowimy. Kiedy widzimy wojskowych, trzymamy się z dala” (Zha 2001: 577).

Powyższy cytat sugeruje, że związek łowisk z suwerennością i bezpieczeństwem państwa jest nowym zjawiskiem. Podczas gdy miejscowi rybacy – zarówno chińscy, jak i wietnamscy – od wieków dokonywali połowów w obszarach morskich (o które obecnie toczy się spór), traktując te obszary jako dobro wspólne, rosnąca globalna rywalizacja o zasoby morskie oraz wydzielanie granic na morzu mają dramatyczny wpływ na źródła ich utrzymania. Wraz z kurczeniem się surowców naturalnych nowe słownictwo, takie jak „prawa historyczne” i „suwerenność”, staje się częścią codziennego repertuaru językowego społeczności rybackich, idącego w parze z silnymi nastrojami narodowościowymi podsycanymi przez władze państwowe.

Chińskie media publiczne podkreślają, że bezpieczeństwo i połowy rybaków z Hajnan znacznie się poprawiły, odkąd zostali oni wzięci pod ochronę chińskich patroli morskich. W Wietnamie, w celu uniknięcia chińskich okrętów patrolowych, rybacy z Lý Sơn wyruszają na połowy nocą. Ich strategie przetrwania na spornych wodach odczytywane są przez szerszą publikę w kraju jako emocjonalny przejaw tożsamości narodowej i obywatelskiej postawy wyrażonej w prawnym i językowym spektaklu władzy. Jednocześnie paradoksalny rezultat precyzowania granic na morzu tłumi głosy i interesy społeczności rybackich. Miejscowi rybacy, których źródło utrzymania zależy od kurczących się zasobów środowiska, są często oskarżani o nielegalne przekraczanie granic i połowy na wodach innego państwa, co prowadzi do dalszych międzypaństwowych sporów. Potwierdza to przypuszczenie Chou (2006: 246), że istniejąca lokalna złożoność, zróżnicowanie etniczne i historyczne oraz relacje handlowe na Morzu Południowochińskim zostały celowo zapomniane w imię uproszczonego projektu mającego na celu zastąpienie lokalnych praw zwyczajowych nadrzędnym prawem, uchwalanym przez poszczególnych aktorów państwowych.

¹⁵ <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-china-21008639> (16.12.2014).

Konkluzje

Obraz wyłaniający się z kartograficznych dyskursów na chińskich i wietnamskich forach internetowych prezentuje „terytorializację morza” jako paradoks traktowania morza jako „lądu”. Odgrywanie zwierzchności politycznej nad terytorium Morza Południowochińskiego jest szczególną projekcją społecznie konstruowanego obrazu „geociała” państwa, wykorzystującego silne nastroje nacjonalistyczne. W tym procesie zachodnia kartografia jest często używana przez Wietnamczyków jako medium i narzędzie „naukowej” i „obiektywnej” wiedzy politycznej służącej przeciwdziałaniu równoległym narracjom i dyskursom pochodzącym z Chin. Claudio Lomnitz wskazuje, że w celu pobudzenia zbiorowej wyobraźni narodu nacjonalizm „musi być skutecznie powiązany z miejscem pamięci lokalnej” (Lomnitz 2001: XVI). Wyznaczanie miejsc na morzu jako „ziemi przodków” i terytorium kraju poprzez zwyczajowe praktyki połowowe rybaków, instalacje na morzu, akcję wysłania przez Wietnam mnichów buddyjskich na Spratly lub ustanowienie nowego chińskiego miasta na Wyspach Paracelskich, stanowi „paralegalny” spektakl władzy. Działania te nie tylko „generują” terytorium państwowe i dowody historyczne, ale także wykorzystywane są w technologii sporządzania map państwa narodowego. To właśnie te strategie polityczne – przeznaczone dla międzynarodowej publiczności – nazywam spektaklem, który w nienormatywny sposób wizualizuje suwerenność i narodowość współczesnego tworu państwowego, ale jednocześnie tłumi głos lokalnych społeczności.

W szczególności zwyczajowe praktyki rybackie na Morzu Południowochińskim są coraz częściej wykorzystywane przez Chiny i Wietnam przy tworzeniu map i formułowaniu argumentów prawnych dla „terytorializacji morza”, którą rozumiem jako włączenie obszarów morskich i jego zasobów do terytorium państwa. Wietnam i Chiny formułują swoje roszczenia terytorialne, używając terminów niosących ogromny ładunek emocjonalny: postulują „ochronę” miejscowych rybaków i ich historycznych praw do swobodnego połowu na wodach określanych jako wyłącznie „chińskie” lub „wietnamskie”. O ile siła argumentu „ochrony” służy Wietnamowi za podstawę do walki w tym rozgrywającym się na morzu dramacie społecznym, to jednocześnie czyni ona z wietnamskich rybaków bohaterskich strażników suwerenności narodowej „Morza Wschodniego”. Zapominając o istniejących od wieków historycznych, kulturowych i etnicznych powiązaniach w tym regionie, Chiny i Wietnam instrumentalizują społeczności rybackie i poprzez konflikt o Morze Południowochińskie oddziałują silnie na ich egzystencję. W tym sensie przez operacje na morzu i nowy język przesiąknięty sentymentami nacjonalistycznymi rybacy stają się narzędziem w rękach władz w ustalaniu i odgrywaniu wyobrażonego suwerennego terytorium państwa, które obejmuje nie tylko terytorium lądu, ale także morze. Miejscowe prawa zwycza-

jowe zostają wyparte na rzecz sztywnych ram prawa państwowego, które pozuje na uniwersalne i obiektywne.

Zakończę stwierdzeniem, że spektakl władzy nie istnieje w próżni społecznej – różne percepcje terytorialności nakładają się na siebie, czerpiąc z powiązań globalnych, prawa międzynarodowego i wewnętrznego oraz lokalnych nacjonalizmów. Stuart Elden (2009: 177) twierdzi, że „związek między władzą i terytorium to taki, który na nowo domaga się uwagi, w wymiarze conceptualnym, historycznym i prawnym oraz ze względu na zmieniający się charakter relacji (pomiędzy władzą i terytorium)”. W niniejszym artykule pokazuję, że zwierzchnictwo nad terytorium państwa jest czymś więcej niż tylko kwestią prawną popartą argumentami historycznymi; jest to raczej społeczny i kulturowy spektakl z udziałem wielu państwowych i pozapaństwowych aktorów. Stąd geograficzna czy prawna analiza suwerenności akwenów na Morzu Południowochińskim nie może być kompletna bez ukazania społecznych i kulturowych aspektów spektaklu odgrywającego terytorialność, narodowość i obywatelstwo.

Słowa kluczowe: rybołówstwo, performatywność, tożsamość narodowa, terytorializacja morza, Morze Południowochińskie, geociało, prawa zwyczajowe, kartografia

LITERATURA

- Agnew J.
1994 *The Territorial Trap: The Geographical Assumption of International Relations Theory*, „Review of International Political Economy” 1: 1, s. 53-80.
2009 *Globalization and Sovereignty*, Plymouth: Rowman and Littlefield Publishers.
- Amer R.
1998 *The Challenge of Managing the Border Disputes between China and Vietnam*, Singapore: East Asian Institute, National University of Singapore.
- Anderson B.R.
1991 *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London, New York: Verso.
- Appadurai A.
1996 *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalism*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
2003 *Sovereignty without Territoriality: Notes for a Postnational Geography*, w: S.M. Low, D. Lawrence-Zúñiga (eds.), *The Anthropology of Space and Place: Locating Culture*, Oxford: Blackwell Publishing, s. 337-349.
- Augé M.
1999 *The War of Dreams: Exercises in Ethno-Fiction*, London: Pluto Press.
- Biersteker T.J., Weber C. (eds.)
1996 *State Sovereignty as Social Construct*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Caquard S.
2011 *Cartography I: Mapping Narrative Cartography*, „Progress in Human Geography” 37: 1, s. 135-144.
- Chemillier-Gendreau M.
2000 *Sovereignty over the Paracel and Spratly Islands*, The Hague, Boston: Kluwer Law International.
- Chou C.
2005 *Southeast Asia through an Inverted Telescope: Maritime Perspectives on a Borderless Region*, w: P.H. Kratoska, R. Raben, H.S. Nordholt (eds.), *Locating Southeast Asia: Geographies of Knowledge and Politics of Space*, Singapore: NUS, s. 234-249.
2006 *Multiple Realities of the Growth Triangle: Mapping Knowledge and the Politics of Mapping*, „Asia Pacific Viewpoint” 47: 2, s. 241-256.
2010 *The Orang Suku Laut of Riau, Indonesia: The Inalienable Gift of Territory*, London, New York: Routledge.
- Churchill R.R., Lowe A.V.
1983 *The Law of the Sea*, Manchester: Manchester University Press.
- Dodds K.
2010 *Flag Planting and Finger Pointing: The Law of the Sea, the Arctic and the Political Geographies of the Outer Continental Shelf*, „Political Geography” 29: 2, s. 63-73.
- Elden S.
2009 *Terror and Territory: The Spatial Extent of Sovereignty*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
2013 *The Birth of Territory*, Chicago, London: University of Chicago Press.
- Eriksen T.H.
1995 *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*, London: Pluto Press.
- Foucault M.
1991 *Governmentality*, w: G. Burchell, C. Gordon, P. Miller (eds.), *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*, Chicago: University of Chicago Press.
- Franckx E., Benatar M.
2012 *Dots and Lines in the South China Sea: Insights from the Law of Map Evidence*, „Asian Journal of International Law” 2: 1, s. 89-118.
- Hansen T.B., Stepputat F. (eds.)
2001 *States of Imagination: Ethnographic Explorations of the Postcolonial State*, Durham, London: Duke University Press.
- Ho E.
2006 *The Graves of Tarim: Genealogy and Mobility across the Indian Ocean*, Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, s. 241-256.
- Johnson C., Jones R., Paasi A. i in.
2011 *Interventions on Rethinking „the Border” in Border Studies*, „Political Geography” 30: 2, s. 61-69.
- Kitchin R.
2010 *Post-Representational Cartography*, „Lo Squaderno” 15, s. 7-12.

- Krasner S.D. (ed.).
2001 *Problematic Sovereignty: Contested Rules and Political Possibilities*, New York: Columbia University Press.
- Kwa Chong Guan
2012 *Locating Singapore on the Maritime Silk Road: Evidence from Maritime Archaeology, Ninth to Early Nineteenth Centuries*, NSC Working Paper 10, http://www.iseas.edu.sg/nsc/documents/working_papers/nscwps010.pdf.
- Li T.M.
2007 *Governmentality*, „Anthropologica” 49: 2, s. 275-294.
- Lomnitz C.
2001 *Deep Mexico, Silent Mexico: An Anthropology of Nationalism*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Lubaś M.
2011 *Różnowiercy. Współistnienie międzyreligijne w zachodniomacedońskiej wsi*, Kraków: Nomos.
- Malkki L.H.
1995 *Refugees and Exile: From „Refugee Studies” to the National Order of Things*, „Annual Review of Anthropology” 24, s. 495-523.
- Murray D.H.
1988 *Conflict and Coexistence: The Sino-Vietnamese Maritime Boundaries in Historical Perspective*, Madison: Center for Southeast Asian Studies, University of Wisconsin.
- Nguyen Dang
2012 *Fisheries Co-operation in the South China Sea and the (Ir)relevance of the Sovereignty Question*, „Asian Journal of International Law” 2, s. 59-88.
- Nguyễn Duy Thiệu
2002 *Cộng đồng ngư dân ở Việt Nam [Fishers Communities in Vietnam]*, Hà Nội: Nhà xuất Bản khoa học xã hội.
- Nguyen Hong Thao
2001 *Vietnam and the Code of Conduct for the South China Sea*, „Ocean Development and International Law” 32: 2, s. 105-30.
- Nguyen Hong Thao, Amer R.
2011 *Coastal States in the South China Sea and Submission on the Outer Limits of the Continental Shelf*, „Ocean Development and International Law” 42: 3, s. 245-263.
- Nicol H.
2010 *Reframing Sovereignty: Indigenous peoples and Arctic States*, „Political Geography” 29: 2, s. 63-73.
- Pahuja S.
2011 *Decolonising International Law: Development, Economic Growth and the Politics of Universality*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Peluso N.L.
1995 *Whose Woods are These? Counter-Mapping Forest Territories in Kalimantan, Indonesia*, „Antipode” 27: 4, s. 383-406.
- Rahman Ch., Tsamenyi M.
2010 *A Strategic Perspective on Security and Naval Issues in the South China Sea*, „Ocean Development and International Law” 41: 4, s. 315-333.

- Reid A.
1999 *Charting the Shape of Early Modern Southeast Asia*, Chiang Mai: Silk-worm Books.
- Roszko E.
2010 *Commemoration and the State: Memory and Legitimacy in Vietnam*, „Journal of Social Issues in Southeast Asia” 25: 1, s. 1-28.
2012 *From Spiritual Houses to National Shrines: Religious Traditions and Nation-Building in Vietnam*, „An International Quarterly: East Asia” 29: 1, s. 25-41.
- Schlager E., Ostrom E.
1992 *Property-rights and Natural Resources: A Conceptual Analysis*, „Land Economics” 68: 3, s. 249-262.
- Scott J.
2009 *The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia*, New Haven: Yale University Press.
- Sheng-Ti Gau M.
2012 *The U-shaped Line and a Categorization of the Ocean Disputes in the South China Sea*, „Ocean Development and International Law” 43: 1, s. 57-69.
- Song Yann-hue
2010 *A Marine Biodiversity Project in the South China Sea: Joint Efforts Made in SCS Workshop Process*, „The International Journal of Marine and Coastal Law” 26, s. 119-149.
- Sutherland H.
2003 *Southeast Asian History and the Mediterranean Analogy*, „Journal of Southeast Asia Studies” 34: 1, s. 1-20.
- Thayer C.A.
2010 *The United States and Chinese Assertiveness in the South China Sea*, „Security Challenges” 6: 2, s. 69-84.
2013 *South China Sea: Philippines Takes Case to UN-2*, „Thayer Consultancy Background Brief”, 23 January.
- Thongchai W.
1994 *Siam Mapped: A History of the Geo-Body of the Nation*, Honolulu: University of Hawaii Press.
- Tønnesson S.
2006 *The South China Sea in the Age of European Decline*, „Modern Asian Studies” 40: 1, s. 1-57.
- Tønnesson S., Antlöv H.
1996 *Asian Form of the Nation*, Richmond, Surrey: Curzon Press.
- Turner V.
1974 *Dramas, Fields and Metaphors: Symbolic Action in Society*, Ithaca, London: Cornell University Press.
- Vanderveest P., Peluso N.L.
1995 *Territorialization and State Power in Thailand*, „Theory and Society” 24: 3, s. 385-426.
- Wood D.
1992 *The Power of Maps*, New York: Guilford Press.

Zha Daojiong

- 2001 *Localizing the South China Sea Problem: The Case of China's Hainan*, „The Pacific Review” 14: 4, s. 575-594.

Zou Keyuan

- 2001 *Historic Rights in International Law and in China's Practice*, „Ocean Development and International Law” 32: 2, s. 149-168.
- 2007 *South China Sea Studies in China: Achievements, Constraints and Prospects*, „Singapore Year Book of International Law (SYBIL)” 11, s. 85-98.

Źródła internetowe:

- <http://www.thanhniennews.com/politics/china-dispatches-military-jets-to-guard-oil-rig-in-vietnamese-waters-26186.html> (26.12.2014).
- <http://www.voatiengviet.com/content/bo-80-ban-do-suoi-tap-chung-to-truong-sa-hoang-sa-khong-thuoc-trung-quoc/1518418.html> (13.10.2012).
- <http://www.csmonitor.com/World/Making-a-difference/2013/0208/Thang-Dinh-Tran-loves-maps-and-Vietnam.-That-may-put-him-in-the-eye-of-a-storm> (16.12.2014).
- <http://www.rfa.org/english/news/china/paracel-07242012184905.html> (12.11.2012).
- <http://www.bbc.com/news/world-asia-17343596> (26.12.2014).
- <http://biengioilanhtho.gov.vn/eng/lawonvietnam-ssea--nd-fd6b93b9.aspx> (22.10.2012).
- <http://biengioilanhtho.gov.vn/eng/hoangsainelderlyfishermen-smemory-nd-1df1260a.aspx> (5.12.2012).
- <http://english.vietnamnet.vn/fms/special-reports/620/ten-days-in-the-sea-of-hoang-sa.html> (26.12.2014).
- <http://globalnation.inquirer.net/54874/asias-fishermen-caught-in-escalating-sea-tensions> (26.12.2014).
- <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-china-21008639> (16.12.2014).

Edyta Roszko

TERRITORIALISING THE SEA. PERFORMANCE OF SOVEREIGNTY AND THE ROLE OF CARTOGRAPHY IN THE SOUTH CHINA SEA

(Summary)

This article is an anthropological contribution to the standard geopolitical and legal analyses of the South China Sea dispute and to the existing debates on the problem of territoriality, sovereignty and nationalism. In contrast with those studies, which analyse the South China Sea dispute and the growing competition over natural resources by looking mainly at major state actors, I focus on fishermen communities in China and Vietnam that bear the historical, geopolitical, and economic consequences of this territorial issue. Thus, I propose the interpretation that takes into account historical, social, and cartographic imaginations of nationhood in the context of the competing Chinese and Vietnamese

maritime claims to the Paracels and Spratly Islands. Conceptualising maps not as representations of territory but rather as a process, I analyse the ways in which cartographic discourses are used by different groups of actors to produce and enact sovereignty, citizenship, and national identity through activities that make the sea territory legible on the local, national, and global scale.

Key words: fishing, performativity, national identity, maritime territorialisation, South China Sea, geo-body, customary law, cartography

Edyta Roszko
Department of Cross-Cultural and Regional Studies
University of Copenhagen
Karen Blixens Vej 4,
Bygning 10, Room 11B-2-05
2300 København S, Denmark
edyta.roszko@durham.ac.uk, Rxk841@hum.dk.uk

CONTENTS

I. EXPERIENCING AND NEGOTIATING THE STATE – AN ANTHROPOLOGICAL PERSPECTIVE (edited by Anna Malewska-Szałygin and Aleksander Posern-Zieliński)

Anna Malewska-Szałygin, Aleksander Posern-Zieliński, Introduction . . .	13
Piotr Załęski, Political power in the discourse of Kyrgyz nationalists	19
Mateusz Laszczkowski, Building the state – Kazakhstan's capital city and the state as a material construct	43
Edyta Roszko, Territorialising the sea. Performance of sovereignty and the role of cartography in the South China Sea	65
Iwona Kaliszewska, 'Fighting terrorism'. Experiences of the state practices in Daghestan, 2005-2014	91

II. ARTICLES

Nicola F. Pavković, Serbian <i>slava</i> or <i>krsno ime</i> . On celebrating a family patron saint's day	115
Ewa Klekot, Icons by zograf painters, monasteries on Fruška Gora and Serbian national imaginary	139
Piotr Majewski, Kruševo – between the sacred town of Macedonian nationalism and the first 'ethno-town' in Europe	161
Magdalena Grabowska, Broken genealogy. The agency of women's activists in socialist Poland and Georgia, and contemporary women's movements	185
Agnieszka Gołębiowska-Suchorska, 'Ask water for money'. Healing traditions in contemporary Russian guidebooks on magic	209
Karolina Szmigielska, Uriankhai – nomads 'tied to the Altai Mountains by an umbilical cord'. Landscape as a source of identity of the Mongolian nomads	231
Ewa Maciejewska-Mroczek, What is play for in anthropology? Of playful aspects in a cultural anthropological research	253
Kamil Pietrowiak, Ruts and the wilderness of visibility. Blind people on sight and being visible	271
Bartosz Hlebowicz, Algonkini, Kikapowie, Ute and others. Rendering the names of North American indigenous groups in Polish-language scientific and popular science literature	297

III. REPORTS

Grażyna Kubica, Natalia Jakubová, Letters of Maria Czaplicka to Lew Szternberg	321
Edyta Diakowska-Kohut, <i>Polski atlas etnograficzny</i> [Polish ethnographic atlas] – seventieth anniversary	337
Zuzanna Smoczyńska, Assigning symbolical meaning to an object and commodifying a symbol. Cuban car as a constructed cultural heritage	347
Paweł Chyc, Troubles with tradition. The institutionalisation of language and culture of Moré in Bolivia.	357
Anna Przytomska, A colonised body. The idea of <i>pishtaco</i> of Q'ero in the Peruvian Andes	365

IV. REVIEWS AND REVIEW NOTES

Feliks Czyżewski, <i>Antroponimia pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego w świetle inskrypcji nagrobnych</i> , cz. 1: Słownik nazwisk [Anthroponymy of the Polish and Eastern Slavic border in light of gravestones' inscriptions. Part I: The dictionary of names], Lublin: Wydawnictwo Polihymnia 2013 (Zdzisław Kupisiński SVD)	373
Elżbieta Duszeńko-Król, in collaboration with Artur Sekunda, <i>Kolekcja fotograficzna Institut für Deutsche Ostarbeit Krakau 1940-1945. Zdjęcia z Polski</i> [A photographic collection of the Institut für Deutsche Ostarbeit Krakau 1940-1945. Pictures from Poland], Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2014 (Filip Wróblewski)	375
Magdalena Radkowska-Walkowicz, Hubert Wierciński (eds.), <i>Etnografie biomedycyny</i> [Ethnographies of the biomedicine], Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2014 (Anna Witeska-Młynarczyk)	379
Marcin Kafar, <i>W świecie wygnańców, wdów i sierot. O pewnym wariacie antropologii zaangażowanej</i> [In the world of exiles, widows and orphans. On a version of engaged anthropology], Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2013 (Filip Wróblewski)	383
Beata Walęciuk-Dejneka, <i>Ludowy obraz kobiety – perspektywa inności. Folklor i literatura</i> [Folk image of a woman: a perspective of otherness. Folklore and literature], Siedlce: Instytut Kultury Regionalnej i Badań Literackich im. Franciszka Karpińskiego 2014 (Zdzisław Kupisiński SVD)	386
Janusz Kamocki, <i>Egzotyczne podróże etnografa. Azjatyckie wędrówki i poszukiwania polskich zesłańców w ZSRR</i> [Exotic journeys of an ethnographer. Asiatic travels and searching for Polish exiles in the Soviet Union], Krzeszowice: Wydawnictwo Kubajak 2013 (Filip Wróblewski)	389
"Lituanus. The Lithuanian Quarterly" vol. 60: 4, ed. V. Savoniakaitė, Chicago: Lituanus Foundation, Winter 2014 (Waldemar Kuligowski)	393
Marijana Hameršak, Iva Pleše, Ana-Marija Vukušić (ur.), <i>Proizvodnja baštine. Kritičke studije o nematerijalnoj kulturi</i> , Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku 2013 (Joanna Rękas)	395

Lars Nylander, <i>Som ett ensamt träd i stormen. Amerikabrev berättar</i> , Harmånger: Lars Nylander 2013 (Waldemar Kopeczyński)	398
Oľga Danglová, <i>Modrotlač na Slovensku. Blueprint in Slovakia</i> , Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby 2014 (Anna Weronika Brzezińska)	399

V. CHRONICLE

91st General Meeting of Delegates to the Polish Ethnological Society, Lviv, 25 September 2015 (Anna Kurpiel)	405
Report on the work of the Main Board of the Polish Ethnological Society from September 2014 to August 2015 (Jerzy Adamczewski)	411
Plenary meeting of the Committee of Ethnological Sciences, Polish Academy of Sciences, Warsaw, 28 November 2013 (Irena Kabat)	421
Plenary meeting of the Committee of Ethnological Sciences, Polish Academy of Sciences, Warsaw, 4 June 2014 (Irena Kabat)	425
Plenary meeting of the Committee of Ethnological Sciences, Polish Academy of Sciences, Poznań, 3 November 2014 (Irena Kabat)	429
International conference "Polish and Ukrainian ethnology today. Continuities and perspectives", Lviv, 24-25 September 2015 (Małgorzata Michalska)	432
Vernissage of an exhibition "Ethnographers in the field" and a conference devoted to the memory of Professor Józef Burszta on the 100th anniversary of his birthday "From village ethnography to anthropology of contemporaneity", Poznań, 3-4 November 2014 (Marta Machowska)	436
3rd meeting of the Methodological Section of the Polish Ethnological Society – "What is the place of culture in fluid modernity?", Łódź, 9 June 2015 (Filip Wróblewski)	440
Conference "Between interpretation and creation. Negotiating meanings in (no) places of (no)memory", Sztutowo, 7-8 May 2015 (Aleksandra Paprot, Mikołaj Smykowski)	444
Conference "Zaolzie and Zaolziacy – genius loci, genius populi", Czeski Cieszyn, Jabłonków, 1-2 August 2014 (Janusz Kamocki, Leszek Richter)	448

VI. IN MEMORIAM

Elżbieta Bielecka-Kaczmarek (1949-2015) (Angelika Rejs)	451
Urszula Janicka-Krzywda (1949-2015) (Anna Spiss)	455
Anna Zadrożyńska (1938-2014) (Anna Malewska-Szałygin, Magdalena Radkowska-Walkowicz)	461
Notes on the authors of articles	467
Information for authors.	471